

SEGONA ÈPOCA. ANY II.—NÚM. 5.

BARCELONA, 31 MAIG DE 1890.

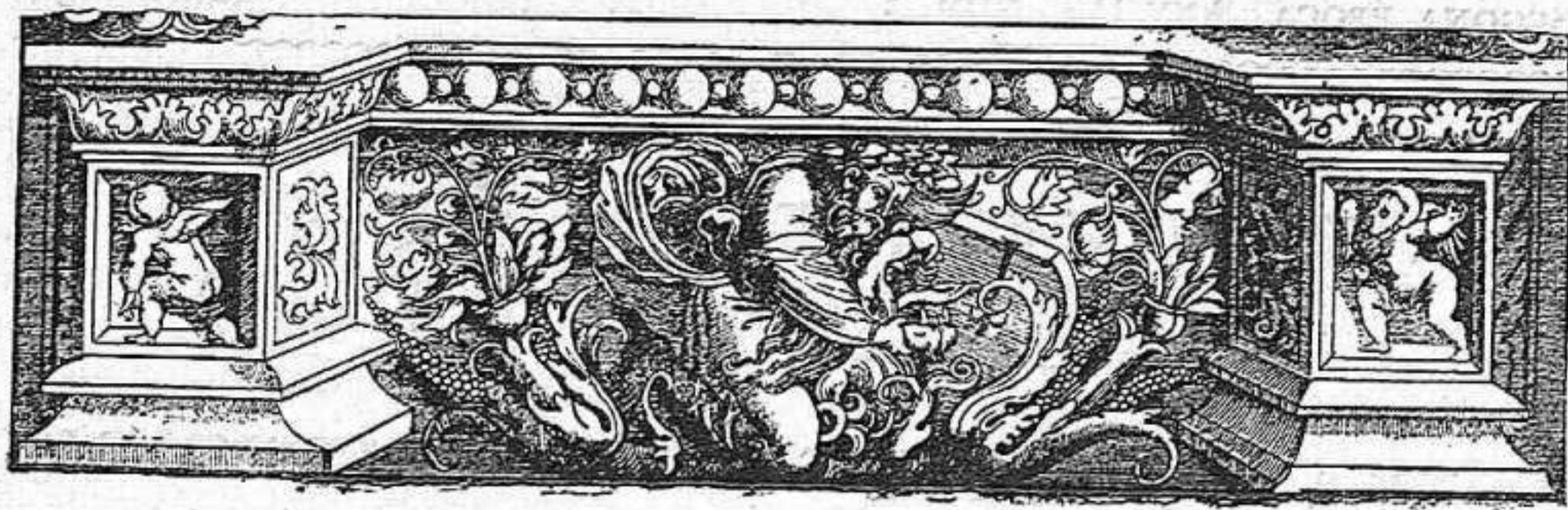
L'AVENÇ

LITERARI * ARTISTICH * CIENTIFICH

REVISTA MENSUAL IL-LUSTRADA

Joan Gasparó

EXCM. SR. DR. D. JOAN FASTENRATH

FA ja alguns anys que lo nostre renaixement literari, enriquit ab algunas obras capdals, de tots los aymadors y cultivadors aquí de las nostras lletras prou conegudas y admiradas pera que s'ia necessari ferne esment, havia cridat la atenció, dintre de casa nostra, de alguns renombrats lletrats de la altre part del Ebro, entre los quals cal fer especial menció al de més enginy y fecunditat d'entre ells, lo meu estimat amich don Marcelí Menéndez y Pelayo; emperó la havia cridada moltíssim més, per molt que'ns dolgue dirho, entre los sabis filólechs de fora de casa nostra de la altre part del Pirineu, en los primers temps, entre los francesos; ben prompte entre los de més enllá del Rhin y dels Alpes. Y en efecte; ¿quí dels nostres poetas no recorda ab agraïment lo molt que han contribuït á dar á coneixer llurs obras, per medi de llurs revistes alguns, de traduccions d'ellas altres, lo que podém anomenar lo grupo de la Romanía, si algunas vegadas ab sobrat rigorós criteri, ab interés sempre jutjadas; los redactors del Polybiblion, y entre ells lo famós hispanófil y simpátich amich meu lo Comte de Puymaigre; los de la *Revue du Monde latin*, entre los quals pecariam de desagrahits si no fessem especial menció del valent y entussiasta catalanista lo Baró de Tourtoulon, y los nombrosos estols, molts dels quals individus son amichs particulars de alguns dels nostres poetas, dels coloboradors de las revistes provensals de las *llenguas romanas* y del *Felibrige*? Y entre los escriptors particulars ¿qui no coneix las obras de Carles Boy, de Lieuteaud, de Arago, de J. Guardia, de Savine, de Pepratx y de Mossen Tolrá de Bordas, traductors aqueixos últims de *L'Atlántida*? Y trasladantnos més enllá de las fronteras del nort de la nació vehina, ab la recansa de que la nostra falta de memoria y la nostra ignorancia no nos haje permés consignar aquí los noms de tots los qui en ella coneixen y se ocupan en lo conreu de la nostra llengua y de las nostras lletras, ¿quíns dels nostres poetas y escriptors, dech tornar á preguntar, no recorda ab agraïment los noms, entre los crítichs alemanys, del eximi príncep dels romanistas Mussafia, de Wogel, de Heelfferich; del anciá Liebrecht, entre los flamenchs; del gran entussiasta Lidffors,

entre los escriptors suechs; dels Cardona y dels Pitré, entre los italians; y entre los qui ab més amor al nostre renaixement, ja en los nostres jorns, han vingut á juntar llurs noms als dels esmentats crítichs, tals com lo sabi catedràtich de Historia, de Lieja, M. Kurt, los grans poetas catòlichs MM. Janssens y Gazelle, sacerdot aqueix últim que m'escriu sas cartas en llatí per no tenir que ferho, no podent servirse del flamench, en la llengua dels parisiens, que li es antipática; lo polach Porembowicz, autor de una bastant extensa ressenya històrica del nostre renaixement, y á qui lo govern de son país encarregará una cátedra de llengüas romanas, (avís als nostres ministres de Foment, als qui no se'ls ha ocorregut may la idea, com no siga pera rebujarla com cosa ridícula ó vitanda, de la creació de una cátedra de literatura catalana), en quant complete los estudis que de ditas llengüas está fent en Viena baix la direcció del esmentat M. Mussafia; lo fecundo escriptor Otto Denk, docte historiador dels nostres Comtes, desde Jofre *lo Pelós* fins á Ramon Berenguer IV, qu'está, ja fa temps, acumulant materials per escriure una historia crítica de la nostra literatura, que's proposa traduhir al alemany las poesías de Ausias March y que escriu lo catalá ab una correcció ortogràfica y una riquesa de llenguatge que podrian envejarli molts dels nostres escriptors; lo dols poeta Hammann, viudo de una senyora catalana de una coneguda familia de aqueixa ciutat, y que está ocupantse també en lo estudi de la nostra llengua? Y fent, sisquera sía no més que de passada, honrosa y deguda memoria de la noble inspirada poetisa, la senyoreta María Licer, y del docte y abundant escriptor lo Pbre. Lluís Bussi, traductor de no pocas composicions de alguns dels nostres poetas, y dant per supost, com tinch motius per ferho, que no han arribat á ma noticia los noms de altres y altres lletrats qu'en lo secret de sa cambra de estudi ó en treballs desconeguts per nosaltres se ocupan en lo de la nostra llengua y de nostra literatura antiga y moderna, ¿quí no ignora que algunas de nostras obras capdals, tals com, per exemple, *L'Atlántida* de Mossen Verdaguer y algunas de las novelas de'n Oller corren traduhidas en la major part de las llengüas europeas? No en va donchs y sense cap mena d'exageració se ha pogut dir que la nostra literatura havia pres ja honrosesial en lo respectable areópago de las més cultas y veneradas de Europa. Mes lo que sent cert ahir, podía ésser posat en dupte per molts, sobre tot dintre de casa, que se obstinan en tancar los ulls á la veritat, es ja de tota evidencia avuy que pot exhibir als ulls de totas las nacions que forma lo esmentat areópago lo llibre d'or en lo qual son autor, lo famós lletrat alemany qual nom va al devant de aqueixas mal trassadas ratllas, lo Dr. Juan Fastenrath, además de fer sobirana y venturosa ostentació de son talent de poeta y de son enginy de traductor, ha tingut á bé dar una alta mostra, que may podrém agrahirli bastant los aymadors de la nostra terra, de la ufanó ab que avuy brilla lo arbre encara novell del nostre renai-

xement, presentant magníficament traduhidas més de doscentas composicions, ó sia de més de doscentas flors,—y no's tingue per immodestia, —escullidas d'entre las de noranta y un poetas catalans, valencians y mallorquins, y que son una part tant sols del nombrós estol en quals jardins únicament hi cantan, segons la poética frase d'en Menéndez Pelayo, los rossinyols de la patria, de la fe y del amor.

Tart, molt tart venim pera que no semblen ja mustias y com fruyts de tardanas las fullas que ab las nostras lloas podém aumentar lo preu á la corona d'ellas que avans de ara han teixit ab llurs ben talladas plomas alguns dels nostres crítichs que se han ocupat en la antología dels trovadors catalans contemporanis (*Catalanische Troubadour der Gegenwart*) del senyor Fastenrath; però si aqueixa circumstancia, deguda á ésser mensual aqueixa revista, nos priva del gust de dir res que sia nou de tan preciós llibre, nos proporciona en cambi la satisfacció de poder, no de dar compte detallat,—que aixó ho han fet tots los periódichs de la nostra ciutat y un bon nombre de fora d'ella,—pero si dels testimonis de estimació y de agraphiment ab que se han esforsat los nostres poetas y escriptors en probar al autor de la antología esmentada que no ha perdut encara Barcelona las qualitats de cortés y de hospitalitaria que li atribuhí Cervantes, prodigant á ell y á sa simpática esposa obsequis tals, que no'ls permetessen sentir ni per un sol moment la anyoransa de la seva estimada patria, ni la recansa de haver deixat las flayrosas auras del Rhin per' aspirar los tebis ventijols del Mediterrá; dita circumstancia nos proporciona la ocasió de deixar consignat en las páginas de L'AVENS aqueix fet, honorós, sisquera fos de estricta justicia, pels nostres poetas, com grat ha degut ésser al cor dels simpátichs esposos afalagat per ell. Pels conreadors de las lletres catalanas los días que haurán viscut entre ells lo autor de la antología catalana y la amabilíssima reyna dels Jochs Florals d'enguany, han sigut días de una continua festa literaria y de dolsíssimas expansions de mutuos afectes, de carinyosas mostras de amistat,—no per nova aqueixa, menos sencera y viva,—y de manifestacions de agraphiment de part dels uns; de simpática correspondencia de part dels qu'han sigut objecte d'ellas.

Se ha dit, y se ha dit ab molta rahó, que l'antología del senyor Fastenrath es un monument de gran válua aixecat al nostre renaixement, y tal com no'l posseix cap altre literatura moderna. Y aixó qu'es tan cert y que'ns dona tan just motiu per estarne orgullosos als catalanistas, ho es molt més y nos dona més rahó per envanirnos, lo que dit monument haje sigut aixecat per un sabi y lletrat de tan alta reputació com ho es lo autor del *Walhalla*. Valiós es, en efecte, en sí mateix, com á monument literari la antología alemana, ab que acaba aquest de honrar las nostras lletres; però escribim al peu d'ell, en lloch de un nom humil y desconegut, lo del senyor Fastenrath, en Alemanya sa patria, de tothom venerat, en Espanya

respectat y benvolgut de tots los que se consagran al estudi de sa literatura, y llavors ab doble rahó de la que de sas poesías ho escribía Horaci, se pot grabar al peu d'ell lo famós *exegi monumentum ære perennius*. Lo senyor Fastenrath es un dels mellors poetas alemanys, y com á tal ha dat á llum un bon nombre d'obras, la major par d'ellas escritas en Espanya y sobre assumptos espanyols, entre las quals podém citar las Elegías granadinas (*Granadinische Elegien*), y lo romancer dels Alfonsos de Castella (*Die swolf Alfonsos von Castilien*). Y com si fos Espanya la sua patria adoptiva, y per ser tal, la nació per ell més estimada després de la sua; y com si després de la alemana fos per ell la més coneguda de totas sa literatura, té entre sas obras dos hermosos treballs sobre Calderón; so es, un ab motiu de las festas de son segon centenari, y altre sobre las analogías que existeixen entre el *Mágico prodigioso* del nostre famós poeta dramátich y lo *Faust* de Goethe; havent traduhit ademés, entre altrs obras, *La visión de Fray Martín*, de Núñez de Arce, un volum de poesías de Ruiz Aguilera, la *Pepita Jiménez*, de Valera, y dos dramas de Echegaray, de qui, sia dit de passada, ne ha possat també algun en llengua alemana la sua esposa Lluisa Goldmann; y per últim ha escrit en llengua castellana las dos obras tituladas, *Pasionarias de un alemán-español* y *La Walhalla y las glorias de Alemania*, aqueixa última no terminada encara. Véjas donchs si ab poderós motiu podem dir que ab doble rahó pot escriures al peu del *Catalanische Troubadour der Gegenwart* lo tan conegut lema del príncep dels poetas del Laci.

Fa pochos jorns m'escribía desde Madrid mon estimat amich y company de claustre lo senyor Balari, «que si tots los catalanistas sapiguessen lo alemany, estimarían ab deliri al senyor Fastenrath y sa antología, per la fidelitat, sobre tota ponderació notable, de la traducció de las nombrosas composicions, qualsevol que sia llur caràcter y llur forma poética, que conté.» De aqueixa preciosíssima qualitat, que dona tan alt preu á dit llibre, se n'ha parlat tant, se n'han donat tantas probas, que no es ja necessari ferne més esment. Lo que no se ha dit encara, perque tant sols jo, mon fill Antón Rubió y Lluch y pochos mes podem dirho, es lo zel digne de tota lloansa; es la paciència y escrupolositat verament alemanas ab que ha procehit en son treball de traductor. De que lo senyor Fastenrath se havia preparat per portarlo á terme ab un gran estudi de la nostra llengua, ho diu lo sol fet de haver emprés la traducció de tantas poesías y de autors tant diferents com los de que se compon lo seu llibre. De no ser aixís, més que temeritat hauría sigut indisculpable follía empendre tan titánica empresa. Empero, per més que possehís á fons los secrets de la nostra rica y hermosa parla, era poch menos que impossible, que, aventatjant en aixó als nostres més doctes catalanistas, no n'hi hagués per ell cap de amagat. Ara donchs bé, quantas vegadas topá ab paraulas per ell desconegudas,— y es precís diren honor seu que foren relativament pocas, y que de aqueixas

eran moltes las de qui havia ja endevinat lo significat,—jamay passava avant en la traducció de la estrofa ó del vers en que se llegia alguna de ditas paraulas, sense consultar ab l'autor d'ella, ó ab dit mon fill ó ab mí qual fos sa significació verdadera.

Y ja que acabo de revelar aqueix secret de ma correspondencia ab lo senyor Fastenrath, y he cregut deber ferho, ja qu'es en major honra sua, crech també de mon deber revelar-ne un altre,—y dit senyor me perdonará si ofench ab aixó sa modestia,—y es lo brevíssim espay de temps en que ha escrit y dat á llum sa antologia. Lo 23 de novembre de 1888 me parlava per primera vegada de son projecte «de publicar en Alemania un tomo,—son sas mateixas paraulas,—de poesías líricas, romances y composiciones de todo género escritas en la lengua lemosina por los trovadores del siglo actual»; y si bé, segons me deya, tenia ja traduhtas algunas poesías de Verdaguer, Balaguer, Guimerá, Llorente, Tarongí, y de las más las que se llegeixen en lo primer volum de la edició poliglota del *Gayter*, també me demanava en carta de dita fetxa que li donés noticia de las coleccions que continguessen més composicions de altres poetas. Honra á que tinguí lo gust de correspondre trametentli algunas de las nostras més notables antologías. Donchs bé; en lo 4 de desembre de 1889 me escribia que acabava d'escriure lo prólech; lo 20 de febrer de 1890, qu'en aquell mateix jorn entregaria sa antologia á la impremta, y lo 23 de mars que quedavan estampadas las poesías, y que tant sols faltava imprimir lo prólech y las notas. Aixís donchs, en poch més de divuyt mesos projectava lo senyor Fastenrath la publicació de sa antologia catalana-alemana, traduhía més de doscentas composicions, que junt ab lo prólech y las notas forman un volum de 566 páginas, y dava á llum dita antologia: lo qual demostra que son autor, no tant sols sab traduhir bé, sino que ademés sab versificar ab facilitat assombrosa. Si á lo dit se anyadeix que mentres se ocupava en la traducció de las obras de nostres poetas, anava á La Haya, invitat pels escriptors de aquella ciutat, á fer una conferencia sobre lo nostre renaixement, en la qual donava á coneixer algunas de las composicions dels nostres més famosos poetas, y que ja avans de comensar lo treball de sa antologia havia dat á llum un breu resumen históric del nostre renaixement en la revista de Leipzig, titulada, *Der Magazin für Literatur*, del qual tingué la bondat de honrarme ab un exemplar, quedarà plenament demostrat aixís lo encés entussiasme que per la nostra rica literatura té lo nostre benvolgut amich, qui al títol tan merescut de hispanófil ardent ab que fins ara s'envanexía, pot afegir lo no menos estimat de catalanófil entussiasta, y lo de ser alemany per la calma y serietat en lo estudiar, y catalá per la activitat en produhir.

Creyém inútil ocuparnos en lo erudit y eloqüent prólech que acompanya, augmentant la válua de l'Antologia, del qual ne coneixen ja molts de nostres lectors un bastant exténs fragment pera poder apreciar

son mérit, y que tindrán prompte lo gust de saborejar sas bellas y apreciar la exactitut dels curiosos datos de que está rublert en las páginas de una de las nostras més estimadas revistas, ó sía en *La España regional*. De las notas qu'enriqueixen lo llibre del senyor Fastenrath, sols cal dirne que son la major part d'ellas tan oportunas com curiosas, y una proba més, aixís del amor que á las nostras lletras y á tot lo que's refereix á Catalunya y á sos escriptors y poetas professa son autor, com del interés que ha tingut en que sa obra sortís de sas mans lo més acabada y completa que fos possible.

Nos manca ja tant sols pera posar fi á aquest modest article, qu'en nom de L'AVENS, de quals sentiments envers lo senyor Fastenrath ha volgut lo seu director que fos jo en aqueixa ocasió lo intérprete, felicitar á aquest, com de tot cor ho fas, per lo honrós homenatge que acaba de tributar al nostre renaixement, y per la alta proba de afecte que acaba de donar als nostres poetas, aixecant á aquell lo sobre tota ponderació notabilíssim monument de sa antología, y extenent la fama de aqueixos per tot arreu hont se parla y s'estudia la llengua alemana; y felicitar ademes á Catalunya per lo enaltiment que á ella y á son renaixement literari li dona lo poder anyadir á las obras capdals de alguns de sos poetas, la que acaba de oferirli un dels més nobles y estimats fills de la antigua y docta Alemanyia; al qui preguem desde las planas de la nostra Revista, suposant que quant aqueix quadern vege la pública llum haurá ja abandonat la nostra benvolguda terra, que al retornar á sa estimada Colonia, s'en porten ell y sa simpática esposa tan grats recorts de sa permanencia en eixa ciutat,— que havem trobat tots massa curta,— que forme ab los no menos grats que d'ells conservarem nosaltres, un llas d'or que uneixe los nostres cors; llas que ni lo temps lo trenque, ni la distancia lo affuixe.

Joaquín Rubio y Orta

LOS ESQUELLOTS DEL SIDRO

DAS li calía á mossen Lluch, lo regent de Pinós, que bescantás desde la trona lo casament del Sidro ab la Tuyas de la Farga. ¡Mes que s'havía rebregat pel terme aquell casori!... Cóm que d'ensá de la fira de St. Anton que ja cundía la noval!... Mossen Lluch, cufoy perque'l Sidro s'encaparrava ab la doctrina, que no s'havía mirat ni per las cobertas des ensá de son casament ab la Laya, sa primera muller, tot era amonestar als parroquians pera que no n'hi movessen gresca.

Mes, en tocant á n'aquest punt, ab qui pertenia bo y de ferm era ab lo Sastre. ¡Era tant de la bulla'l vell Sastret, com l'anomenavan per foral

—Mireu, Sastret,—li deya mossen Lluch, petacajantli la esquena;—si us torresseu á casar, ¡pas vos agradaría que us en armessen unal!...

—Ja qu'hi fossem, mossen Lluch, si ella fos jove!...—respongué'l Sastret, tot esclatant la rialla.

—No, lo que's per beneyt!... ¡Lo que se'm fá més estrany es que las creus no us pesin!... ¿Quántas n'hi porteu á dessobre?... ¿Arrán de sis?... ¿Sis, eh?... M'ho semblava. Y á seixant'anys encara no penseu assentarvos?...

—¡Ni mentres visca, mossen Lluch!... ¡Es qüestió de la teya!... ¡L'avi era axís mateix!... Però, en cuant á lo del Sidro, mossen Lluch, no'n besquejés pas!... Res..... alló..... Un xiquet de tabola y..... llestos! ¡La consuetut!... Ho hem trobat axís y..... ¿qué hi vol ferhi?... ¡Tal com nos ho han llegat hem de servirho!...

Reya de nou, tot sachsant aquellas galtas molsudas y flonjas com as-saumellada fruyta, y mossen Lluch, mitj conformat ab la dita, hi ensumava ceremoniosament un polvo.

* * *

Pas s'ho creya axís lo Sidro. «¡Una que soni!... ¡Una que soni, Janet!...»—havía dit lo Sastre al Jan Cassador, emparaulantlo per ajuda. ¿Y no havia de sonar, concertada per tan bella parella?... ¡Cóm que de l'un al altre pas se n'enduyan mitj través de dit en qüestions de boyral!...

Mes, lo que's deya'l Sidro, al aviruarho: «Si m'ho prenc per las bonas..... broma. Si ho tiro per las malas..... bulla. Tant per tant no cal pas que trihi. ¡Tot se fondrá á la fi ab una dormidal!...»—digué. Y s'ho etzivá á la esquena.

Lo rahonat de son casori acabá de conformarlo. Li anava tan en renou lo de casa d'ensá que la difunta no hi era!... ¡Y com la pobre de la Padrina ja'n tenia prou ab sas xacras!... Ademés, en que fos sols per son estat, havia de ferho..... ¡Vaya si era natural!.....

Tot composantsho axís anava retrayent sa vida. Era de Biosca. Al tornar del *servici*'s llogá de mosso á Fontanet, per conresar la terra..... Allí hi feu dos anys..... Passá á Pinós, mellorant tractes, y á la mort de son amo, que patía de la pedra, 's casá ab la Laya á corre-cuyta..... ¡De ben prim li aná á n'el tunol!... Mes, no hi sigué pas sortós en son matrimoni!... No pel geni..... ¡perque la Laya!... ¡Cóm era de major etat y ab la etat hi vá lo enteniment!... Empró..... ¡per la familia! Alló del fruyt de benedicció may los acabava de cáurel!...

Duas vegadas se li havia fet grossa; mes se li era follada totas duas.....

Fos sentiment per lo d'escáures xorca; fos per altra mena de mal..... ¿qué hi dirá un?.... lo cert es que comensá á tussir..... y més tussir..... (éram al cor del ivern!....) y tan estossejá, rosegada pel corcó que se n'hi endu-ya las entranyas, que als pochs mesos me la enterravan per ética.

Mitj any après se deya'l Sidro, tot xerricantsho: «Veurás, Sidro, rumiemo..... Menas bona masoveria..... Tens un tros á cabal..... un galan tros..... Los bous ja son teus..... Vas á partió ab l'euga..... Tens virám..... Tocinos..... Los blats fan bona cara..... ¿Qué vols més?.... Una pessa de regadiu?.... Mossen Lluch te'n bestreará mil lliuras!.... D'assí á tres anys tor-no'l mantlleu y..... alo?.... Y puig que tot fila bé, Sidro, gracias á Deu Nostre Senyor..... som'hil!...»

—Digué, xerricá'l porró, mirant al lluny, part enllá de la serra; agafá la vara, y tot menant los garrins á mercat, s'emparaulá ab la Tuyas.

* * *

Per tant que mossen Lluch y'l Sidro s'ho mantinguessen calentó, poch tardaren los del poble en esbrinar lo del casori. Era la núvia de Torrenargó: la tercera de las móssas d'una pagesia. Tombava'ls vintiset anys..... Mes, á pesar de sa etat, com era róssa, plena y ben plantada, encara feya goijot. Servía de minyona á Miravet, en una masoveria de la parentela. Per cert que, á no passarnhi una de grossa, anys y panys fora casada. Tenían per mossos á dos cosins; un que 's deya Ton, qu' era'l gran, y l'altre que's deya Cisco. En Cisco, l' petit, s'enmalaltí d'una mala passa, y com la Tuyas lo cuydás nit y día sens sossego, y ab tant delé com un propi, en Cisco, al guarirse de la marfuga, un xich agrahit y una

mica enamorat, la demaná pera casarshi. Un tupí de mel y un parell d'es-clops fou lo present que refermá la dita. Mes, vetaquí que la mossa havia desdonat al Ton, qu'era'l madur, per enrevellit, y com feya poch temps de la feta, y no gosás emparaularshi, après del «turro-no» á n'el gran, li esquivá'l tracte. ¡Be prou que se'n penedí la mossa!.... ¡oh! ¡Si li hagués atmés la preferta!....

Pel demés, lo Sidro aná á vistas ab la excusa de baratarhi'ls bous.... Ella s'esqueya al torrent, á la font del Grill, capbussada al toll de l'aygua, pera rebejarhi uns enciams.....

—¡Quín raig d'aygua més..... frescal....—li vá dí'l Sidro.

—Pas ho podeu sébrer..... sens tastarla!.... aventuíá la mossa.

S'amorrá'l Sidro al doll, begué glop derrera glop, fins á ennuegarshi, y tot espolsantsen las mans, esclafi:

—¡Be qu'ho coneixía!.... ¡La tinguésem al tros!....

Y ull-prenent á la Tuyas á llambregadas, se'n entorná torrent avall.

Quan li avinentaren que la pretenía, pas se'n enrogí la Tuyas. Ho havia comprés tant que se li aficionaval!.... ¡Quínas unas las de vintyset!....

Mitj any après ja s'amanían las cosas. Se casarían pel segar, abans de las monjetas, pels encontorns de St. Pere. Li donarían la roba y cent lliuras; las cent lliuras pel batre.... Si l'anyada era plena las hi mellorarían..... Un sobrepuix d'una quinzena més.....

Aquestas y otras novas no menys interessants eran las que'l Sastre y'l Cassador esbargían arreu del terme. Com que, quan eixían á doná'l tom, ab la mitxa-cana y lo farcell á la esquena lo un, y ab los paranys, los mirallets y las telas l'altre, mes se cuydavan del casament del Sidro, que no dels conills y las alosas, dels gipons, dels cossets y las armillas!.... ¡Bes-cantar al Sidro era sa pura feyna!....

* * *

Pels envolts de St. Joan lo Sidro cridá al Sastret á sa casa.....

—Y doncas, ¿qué hi há de nou?....

—Psé..... No res... ¿Cóm anau de feyna?....

—Feyna array.... ¡Diners son los que mancan!...,

—¡Alo, donchs; afanyeushil!.... ¡Aixó fá de bon sentir!....

—Es que'ls voldría per fé'l vago, recuyrol!....—reprengué'l Sastret, tot rihentsho á barballera extesa.....

Lo Sidro pujá á dalt, devallantne á la curta estona ab un farcell entre'ls brassos.....

¿Remunta?.... aventurá'l Sastret, endevinant per la fetor á gallinassa qu'era'l trajo de vellut de quan se li morí la dona.

—Veureu..... Es un xich oldá..... Emperó..... Vos mateix.....

Ho regirá'l sastre, y aprés de resseguirho per tots indrets, esclaff, tot plegant las pessas:

¡Ab unas calsas novas eixirém d'apuros, Sidro!... ¡Be n'heu d'estrenar alguna, caraul!... ¡Recuyro, si se'm morís la meval!... ¡Tot de trinca!... ¡Tot de trinca!... Be; ¿y per quánt ho hem d'enllestir?... ¿Per Sant Pere!... ¡Vos ho porteu molt callat!... ¿Qué vos fá por la esquellotada?... ¡Pas ne temau!... ¡Ja s'ha acabat la gent alegre!...

Somrigué'l Sidro, y el Sastret, tot parlantli de midas, de si posava ventre y de probaturas, li aná obrint trassosament lo bech, enterantse del casori ab tot l'empenyo d'un sogre.

—Y fil á l'agulla, ¡eh!...—reprenqué'l Sidro.

—Tot seguit..... Tot seguit.....—contestá'l Sastret, pensant ab la esquellotada.

Vuyt días aprés lo Sidro, xollat de cap, ab sas calsas novas, son gech y armilla replantxats, son barret de burell y sos borceguins untosos, negre tot com quan enterrá á la Laya, apariá la euga á corre-cuyta, emprentlas dret á Torrenargó.

*
*
*

Cap á mitxa tarde del primer diumenje de Juliol la carretera de dalt s'anava omplint de gent, curiosa per veurer'l pas de la novia. Ni que fossem per l'aplech del Miracle!... Uns llucavan amunt, encimantse per las costas; altres s'asseyan pels marges, bescantant á la novia; alguns, ajassats al ombra dels prinyoners, com apurant la mitj-diada, ataconavan al Sidro, tot estrafentli la planeta, y'ls més, resseguint los conreus, que se extenían sa y enllá, ratllats per l'arada, ó revestits per las verduras, parlavan de sembras y planters, de plujas y cullitas..... Sols los avinguts ab lo Sastre y 'l Cassador, que no s'entenían de feyna, s'atrafegavan pel girbau, envers ahont, embarrassats com á firetayres y fressejant com á furas, hi trasbalsavan un sens fi d' andróminas.....

Feya un día ensopit. A primer hora havia caygut un *pel de gat* fi, fi com una rosada, com que tot just mullá la terra; sorti'l sol aprés, roig y xafogós, asserenantse á la xica estona, fins que, envers á mitj día y al bo del enxobament, quatre fofos gambayrots, empesos pel levant, s'escamparen pel ras, malejant la tarde.

Un crit de «¡La novia!... «¡Ja s'oviran!...»—llensat á tandas—feu bellugar de sobte á la gent. No's veyan prou en clar, encara; mes pel coll de'n Bach s'hi destacava una bellugadissa d'ombras, extesas com á renchs de pins, que devallavan pel cantó de Suria..... «¡Ja baixan!...» «¡Ja s'oviran!... anava cundint arreu, en tant llucavan amunt, vers al Santuari, en qual camaril lo Sidro y la Tuyas s' eran posat la casaca.....

Mitj hora aprés, un esclat d'alarits, esdevinguts dels acollats pels

pujols, anunciava fins al cor del poble que'l trench de la núvia ja s' es-
queya en vistas.....

—«¡Son aquí!... Ja son aquí!...»—repetían.....—Y afanyantshi'ls enda-
rreerits, las enfilavan amunt y més amunt, esbarriats com á formiguers, y
baladrejaent á tota gorja.

Pochs minuts après apareixía la rua al cap de vall de la carretera.....
La núvia anava al devant..... Muntava un matxo roig, sapat, gras, ayrós
de rems y d'allargassada cua; tot enflocat desde'l morro á la retranga.
La ribasta, qu'era de cuyro fi, guarnida d'arabeschs daurats, com soperba
penyora de passadas centurias, anava farcida de picarols, escallerings y
coscorras..... Ampla mosquera d'espessas mallas y llarch sarrell xurriaca-
va'l ventre del animal al compás de sas petjadas, completant lo garbo
de llur andar ab lo encisador voleyament de sas borletas... Dalt del
matxo, enjoyada y vestida ab sas robas de llampants colors, totas broda-
das d'antiquèlas, ¡hi feya una tossa la núvia!... ¡Ni que fos una reyna!...
¡Com que'ls espatechs dels cascos y la remor dels picarols ja li batían la
marxa!... Seguían après los mossos, los parents, lo Sidro, menant l'euga,
tot engambetat, y un convoy de ruchs á rerassaga, traginant los queviu-
res y'l fato. Las caixas de la núvia s'hi veyan posadas ab tal compte, que
ni que fossen trencadissas!...

A cada revol, á cada giragonsa del camí, desde l'arribada de la recua
al terme, algunas mossas, apostanshi amatentment, oferían un got d'aygua
á la núvia..... ¿Que té set la núvia?....—li preguntavan, arrambadas al
banquet ó tauleta, ahont, traspuant encara, hi reposava'l canti.—La Tu-
yas se n'engolía un glop, humitejantsen la boca, aixuta per la pols de la
carretera; tot atrassant las mossas á un dels acompanyants, pera que las
regraciás ab ayre..... Alguna pessa de sis y una devantalada de fruyta era
lo pach de sa gentilesa. ...

Al atansarse al poble, la gent. acollada á rengleras, aclamava á la nu-
via y al Sidro; bo y fentlos muecas y pusturas..... Lo tittleig dels picarols
y la remor de las coscorras, barreiantse ab la cridadissa, fins acabavan
per enterbolir sas testas..... «¡Visca la núvia!...» «¡Qué Deu quart á la
núvia!...»—repetían, al entrar al poble, més esbojarrats encara.....

Al arribar á cal Sidro tots los de la recua's quedaren sorpresos..... Lo
Sidro, sobre tots, no s'ho acabava..... ¿Quí ho ha fet?.... ¿Cóm ha estat?....
—se deya—girant arreu los ulls y badant la boca..... Devant del portxo,
part enllá, l'hi eran guarnit un dosser, ab canyas verdas, destrament en-
trelassadas com un tálam..... Renglas de testos, carregats de flors, llirs,
rosers, hortensias y clavellinas, s'extenían sa y enllá de la portalada, per-
fumant l'ayre ab son delitós aroma..... Uns refilets de cordas, eixits del
esturment de'n Blay, lo del violí, llogat adressas per aquell acte, donavan
la benvinguda al nuvis..... Tot era goig, acataments y cortesia..... Impo-
sats per la cerimonia, los del casori, ni gosavan descavalcarse..... Lo Si-

dro trencá'l glas. «¡Apal.... ¡Somhi!....»—esclafí—blincant de l'euga. Po-tejá una estona l'euga, fent espurnar ab sos cascos los cayres del fiter, y enfilant totseguit lo portal, apretá correr vers á la establa..... «¡Somhi!»—repetí'l Sidro—convidant á passar als del trench y tot fent brasset ab la nuvia.....

La bubó de la gent, esgarriantse per l'era ó fressejant pel barri esclatá de nou en crits d'enhonabona.....

«¡Per molts anys!....» «¡Qué Deu vos fassa ben casats!....»—esclafían; mentres se las xalavan algunas comares, tot ditxorejant del boll, de la romaguera y de la pica-pica, que'ls hi havían escampat per la cambra, y adhuch entre'ls llensols..... «¡Qué gratin!....» ¡Ja tenen unglas!....—deya una de grossa, sachant de ventre de tant riure.....

La presencia dels nuvis dalt del pis feu alsar lo cap á la gentada..... «¡Teniul ¡teniul!....—espingavan las Tuyas y'l Sidro, encoratjats per tan bella rebuda. Y'ls carquinyolis y'ls borregos; y las avellanas, figas, nous y atmetllas, etzivadas á mostas desde'l balcó, s'escampavan per l'era com á pluja menuda. «¡Viscan los nuvis!....»—baladrejavan los xerrichs, agarbonanshi com á llops, y arreessantse las llepolias á plantofada seca.....

La vinguda del Sastret y'l Jan Cassador entebia de sobte la saragata... «Alguna'n portan de cap»—se digué'l Sidro, sorprés de véuresels tan á deshora..... Y temerós de sa murriosa, s'ficá á dins, ab la Tuyas, tot llambregant l'espay com per disfressar la sospita.....

Encara no eran á mitxa sala que ja'ls crits dels avinguts hi ressonavan fins á fer tréma'l sostre. «¡Somhi?....»—havía dit lo Sastret, posat en mitj de l'era y enlayrant los brassos. «¡Alo!....»—respongué'l Jan, quadrat enfront de sa colla com un cabo de tambors devant la companyia.

Callá la gent, espifiá'l del violí, s'assossegaren los baylets y mossas que, enquimerats per las lleminaduras, ja la donavan per la tremenda, y esclatant ensemps un endiastrat espatéch de sons, conjunt atabalador de veus las més aixordants y aspres, comensá la esquellotada. Lo dring de l'arám, lo soroll de la llauna, lo refrech de las eynas, lo tittlejar dels picarols, los cops de barruells y fustas y la remor de la terrissa, esbargintse per lo espay en escruixidora fressa, ressonavan al lluny com á regolf de torb ó com un gros salt d'aygua, capgirellant entre códols..... Tot hi era..... Lo rovellat morté, l'abonyeguda regadora, las esmossadas fals, las morrallas dels matxos, rebregadas, las recuytas llossas, los escarbotats tupins y marmitas; tot un munt d'atuells, rancis y desmarxadots, com desencabits de golfas y cofurnas, s'aplegavan allí, esgarriant las més duras orelas ab son infernal estrépit. Fins los matxos dels bagatges, ja fermats á la pallissa, esferehits per aquell xibbarri com si'ls fiblessan los tábachs, contribuían al general desconcert ab lo redringar de sas coscorras.....

—¡Pro, qué s'han begut lo cervell?—preguntava la Tuyas al Sidro, reaxint al balcó, moguts per la saragata.

—¡Y aixó que mossen Lluch me refermá que no passaria de tabola!....—
respongué'l Sidro, condolentsen.

—Ah, si fos aquí mossen Lluch, fins á cops de manteu los empayta-
ria!....—afegí, enquimerantsen.

—¿Ruixemlos?....—esclafí la Tuyas.....

—¿Perqué s'enfurismin y nos ho etjegin tot en orris?.... Pas convé....
Cal aguantar.... Aguantar y fora, vethoaquí.... Mira; cor ferm, pas dura
sempre una mala tarde!....

Digué'l Sidro, y recolzantse al balcó, esgarriá sos ulls endalt, com re-
sseguint lo cel altra volta.

S'anava enfosquint. Un raig de sol xardorós escorrias pels conreus, bo
y espurnant pels arbres, après d'amagarse d'estona en estona.... Se veyá
que'ls gambayrots de mitj-día com si fossen las guerrillas del mal-temps,
portavan á rerassaga tot un agombolament de nuvols.... Mes, poch si pa-
rava'l Sidro.....

—¿Fiquemnos dins?....—li digué la Tuyas, estirantlo pel bras.....

En aquell moment lo brugit anava minvant com per las derrerías
d'una borrascada.....

—¡Ja's donan!.... ¡Ja's donan!.... ¿Ho veus?....—aventurá'l Sidro, enraho-
nant ab la Tuyas á cau d'orella.

—¡Si s'han de desllorigá'ls brassos!..—esclafí la Tuyas, sonrihentsen...

Un crit de'n Jan vingué á desilusionarlos.

—¡Ja es aquí!.... ¡Ja es aquí'l nuvi!.... Rotllo!.... ¡Feuli rotllo!....—bala-
drejá, tot batent per terra la càrrega que duya. Reculá la gent, y amorrentse
tot seguit entorn del bulto, esclatá á riure fins á trencarshi. «¡Un bedo-
gany!.... ¡Un bedogany vestit de nuvi!....»—se deyan, estrenyentse'ls costats
com per estampirse'l flato. «¡Visca lo nuvi!....»—baladreja'l Sastret, esgarga-
mellantshi. Y un «visca» atronador, llensat totduna per la bubó de la
gent, fendí lo espay, ressonant enllá com una tronada.

Lo Jan embrassá'l ninot, aparracat de nuvi per lo Sastret, y acomo-
dantlo al marxa-peu del portal ab estudiada pusturería, iniciá la cerimo-
nia. «¡Qué per molts anys!....» ¡Visca molts anys!....—deya al tarlá, aco-
tant lo cap y agenollantseli als peus com si fos la magestat en persona.....»
«Visca molts anys»—reprengué'l Sastret, tot girantseli d'esquena, après
de mil cortesias..... «¡Qué per mols anys!» ¡Visca molts anys!....—repetía
la gent, formada en rúa, y escarnint entre rialladas las reverencias del
Cassador. Un dels xerrichs, un de ja grandassot, esgarriá'l torn d'aquell
groller besamans, pessigant las calsas al carnestoltas..... «¡Si que esteu
débil!....»—barbotejá la que'l seguía, vejent que tantinejava. «Ay, mare,
quin nuvi!.... ¡Si un pessich ja me'l bat, pas lo voldría!.... esclatá un'altra,
fentse la escarafallosa. Relliscá per fi'l bedogany, y abrahonantshi'ls xicots
y estiraganyantlo, se l'etzivaren de l'un al altre cantó de l'era, espellifantlo
com una róssa. «¿Enterremlo?....»—propossá'l pessigayre. Un se li arrapá

als brassos, altre se li aferrá als peus, y mossas y xicots, aprés de pellucar los testos de las alfábregas, acompanyaren al pallús ab son brotet á la má bo y resseguint á toms l'era, tot cantantli las absoltas. Passats cinch minuts ja no li restava al ninot ni la camisa!.....

A las veus del Sastret s'encalmá la bulla..... «¿Qu'estás Jan?....» Lo Jan Cassador respongué ab un alarít, y passant lo portxo ab sos conxorxas, ompliren de trastos l'era. Atrets pel rebombori la Tuyas, lo Sidro y alguns dels parents retornaren al balcó. «¿Somhi?....» esclatá'l Sastre, empentant una bota de ví, mitj estabelladota..... «¿Somhi?....»—confegí'l Jan, amanint los fótils.

S'embandá la gentada, acollanshi en rotllo, y'l trapacer del Sastret, enfilantse á la bota, ab una ploma de gall á l'orella y una banya de bou á la má, ab trassas de tinter, comensá'ls Capitols..... Lo Jan Cassador, assegut sobre un mayal y ab una forca entre'ls brassos, actuava de secretari...

«¡Vá!....—esclafí'l Jan, fent redringar'ls esquellots d'una tossera..... Y'l Sastret, apres d'estossegar una estona, baladreja, mitg encadarnat y tot encarcerantshi:

Li donám un cantaret.
Esbroquellat del galet.....
¡Qué xumi quan tinga set!....

Brandí la banya, en tant lo Cassador enlayrava la forca, y aprés de las rialladas de la gent y del redringueix de las esquellas, que ressonavan com un rocle al anunciar aleluya, esclafí, cufoy:

Li'n ferém un matalás,
D'argelagas y fanás..... (fanals).
¡Ob de tal, com gratarás!....

Los crits de l'auditori, més fermes á cada tom, anavan enardintlo; més, no satisfet encara ab lo bon éxit de sas ditas, donála pel saltironejar, expremment lo aplauso de la gent ab sos estrafalaris gestos.

«Li'n firaré un miray.
Que no se li trenqui may.....
¡Quín pou lo de casa'n Blay.....»

«¡Llamp que la toch!.... Be si porá partí la clentxa!....»—botziná una de las vellas..... Esclatá la riallada, titllejaren los picarols, pusturejá'l Sastret algunas tercerillas, y esfondrántseli la bota al derrer blinco, desaparegué per son fons bo y rodolant unas passas..... «¡Adeu, Sastret, si'ns fujasl..—cridaren los del rotllo.....

Lo xaranguero del Jan l'ajudá á desentafurarse, y reprement lo lloch del notari, que tenia las ancas consentidas, s'enfilá á la bota per acabá'ls capitols.....

«¡Alol.... ¡Alol.... ¡Péscaten unal.....»—feya la gent, observant que rumiava..... Y com no posehía'l dó del Sastret, per improvisarne de créspas, xarnegá per eixir d'apuros;

«Som de Llinás.

De sermons no'n volém pas.

Fes be; no fassas mal,

Y altra sermó no't cal!....»

Rondinaren los del rotllo, escarnint sa poca sustancia, y'l Jan, acudíntseli que'l Sidro y la Tuyas, embalconats encara, eran de Biosca y Torrenargó, respectivament, esclafí, picantse la testa:

«Som de Biosca;

xica vila y mal composta,

lo castell al cap de la costa,

si'l castell un día cau;

Biosca, adeusiaul!....»

Y signant á la nuvia ab la banya, afegí:

«Quatre son las casas

de Torrenargó.

Can Carner, Coletas,

lo Bosch y cal Rector!....»

Lo rum-rum de la gent, fastiguejada d'ohirlo, aná prenent cos, y la Tuyas, temerosa d'un desori, apedregala ab confits y roscas.....

«¡La pastural.... Que fassan la pastura!....»—cridá'l Sidro.... Encara no ho havia dit, que ja tots los xicots y mossas eran de grapas á terra..... «Teniu, teniu;»—feya la nuvia, somrihentsen al barrejarnhi de salats.....

Uns simulavan lo llop, altres los gossos, altres los bens; udolant y belant pera més estraferlos..... Posats de quatre grapas, atalayaban á la Tuyas, que s'hi divertía de valent, com los del rotllo; y masegantse y empayantse derrera'ls confits, hi armavan tal gresca, que ni'l samalé del pastor era prou revingut pera assossegarnos..... Calmá lo xibarri, la brega aná minvant, y'l remat, esgarriantse en escamots per l'era, feu plassa al del violí, que ja ensajava una farandola.....

«¡Que ballin los nuvis!.... ¡Que ballin los nuvis!....»—esclafí'l Sastret, que's ressentía encara de las ancas..... Als prechs de la gent lo Sidro y la Tuyas devallaren á l'era..... «¡Alo, Blay, alol.... ¡Llesca'l pernil!....»—¡Y que duri, que també'n vuy!....—afegí'l Sastret, cumplimentant á la nuvia. Giravoltaren una estona'ls nuvis, y'l Sidro, oferint son lloch al Sastret, s'acomboyá ab la parentela. «¡Vóltala!.... ¡Vóltala!.... ¡Mireu lo jayo com hi brinca!....»—deyan algunas; mentre'l Jan, mitj engelosit perque'l pos-

tergavan, se'ls hi entravessava entre peus, sachsejant lo cos y fent ganyotas.....

Una de grossa y malfardada, que's cruspía un guimbarro de pá, no volguent ésser menos que la nuvia, s'aferrá d'una embranzida al primer bordegás que se li escaygué, saltironejanthi com una boja..... «¡Alo, carnús, móute!....»—li deya, escarnint sos ayres..... «¿Qué no veyeu com s'hi xala, la Tecla?—esclató un homenás, tot matusser, embrocant á la de la pica-pica..... S'hi embrassá la botaruda, y encomenant sa fal-lera als que formiguejavan pel portxo, aná cundint lo ball com una passa.....

—«¡Ni que fossem á festas!....»—deya'l Sidro á la Tuyas, tot convidant á beure al Sastret y al Jan.....—«Plá que n'hem fet massa, Sidro»?.... —reprengué'l Sastret, agraht á sa finesa.....—Quan ho sapia mossen Lluch,—afegí'l Jan, mos ne plantará una que ni tindrem memoria pera cumplirla.....—Ni voluntat ¿oy?....—recalcá la Tuyas, que ja comensava á neguitejarshi..... Y passaren lo portal.

Mentres reposava'l del violí, lo xicots, que ja no sabían ahont darla, la emprengueren ab lo badogany, espellifantlo fins al moll, y encenentne una fogassa..... Lo Sidro, esvarat per la flamarada, eixí d'un bot á fora.

—«¡Ey, xerrichs!.... ¿Qué'm voleu ficar foch á la paya?....»—esclató irat. Mes los xicots, blincant com á dimonis pel llengoteij de la xera, ni s'hi paravan mica.

Per sort del nuvis, lo cel, que ja l'amenassava del matí,'s desfé en espessa pluja, esbargint lo tou del aixám á las primeras gotas..... «¡Ja us ho so dit que'ns mullaríam!....»—esclafiren alguns, tot apretant la cama. «¡Vaja, bonanit!.... ¡Deu vos fassa ben casats!»—repetían, xoplugantse pel portxo..... La pluja refermá, y'ls endarrerits, aprofitantse de la entrellusca, ab lo gech ó las faldillas al cap, y 'l ruixat á la esquena, s'arrisca- ren fins á sas casas.....

*
* *

La Tuyas, que feya estona éra pujada á dalt, contemplava desde'l balcó los efectes de la ruixada. Lo escampall de la gent, d'aquella bubó de gent que formiguejava arreu, batuda pel xáfeh, l'havía distreta una estona. Ullá après per lo entorn, resseguint los trencats y conreus, enrever- dits per la pluja, y allargant la vista al lluny, s'hi embadocá sens esma. Sugestionada per lo anyorament, poch s'adonava del temps ni de las fei- xas..... Volava enllá, dret amunt, sempre amunt, derrera las comas, cap á la serralada..... S'havía tornat tota xiqueta, tan xiqueta que ni coneixía al llop..... Feya de pastora al Estany..... Un día, tot guardant lo remat, se li aparegué un gos, gros, rogench, pelut, ab un morro llarch, com n'havía may vistos..... Revolcantse y jugant, li agafá una cabreta pel coll, menánt- sela á cops de cua pels rostos..... Lo «moret» lo bordava, tossut; mes, la

Tuyas, afigurantse que'l gos amányagava á la cabreta, renyá al «moret,» amenassantlo ab la vara..... «¡No veus que't baterá!.... ¡No veus que't baterá!»—li deya, amansintlo. Al arribar al corral, la «rossa,» qu'era la preferta del amo, s'posá á belar sens sossego..... «Peró, ¿qué tens?.... ¿Quína te'n passa?....»—li preguntá la Tuyas..... Y, sospitant si n'anyorava algun, se posá á comptarlos..... Primer ho feu de dreta á esquerra, y ja'l trobá á faltar. Aprés d'esquerra á dreta, y també hi mancava; empró, no sabía quín era..... Mentres rumiava com s'excusaría la sorprengué l'amo. «¡Ja te l'ha feta'l llop?....—Repasá'l remat, y s'adoná de que la blanqueta no hi era..... La Tuyas agafá una por..... una por, que fins li petavan las dents..... Contá lo del gos al amo, y'l del Estany, observant son trastorn, li va dir, assossegantla: «Mira, quan vegis algun gos gros, ab lo morro puntxagut, y la cua peluda, pósat á cridar: «¡Al llop!.... ¡al llop!.... y empaytal á cops de pedras.....»

Del Estany passá á Miraver, recordant la feta del Ton y del Cisco, aquells dos cosins que la pretenían; particularment lo menut; que li regalá'l tupí de mel y'ls esclops al guarirse de la passa..... Ja esmentava lo de la font del Grill, tot cavalgant en sa fantasía, quan lo remor d'uns passos la retorná de sobte.....

—¿Sou vos Sidro?....

—¿Vos?....

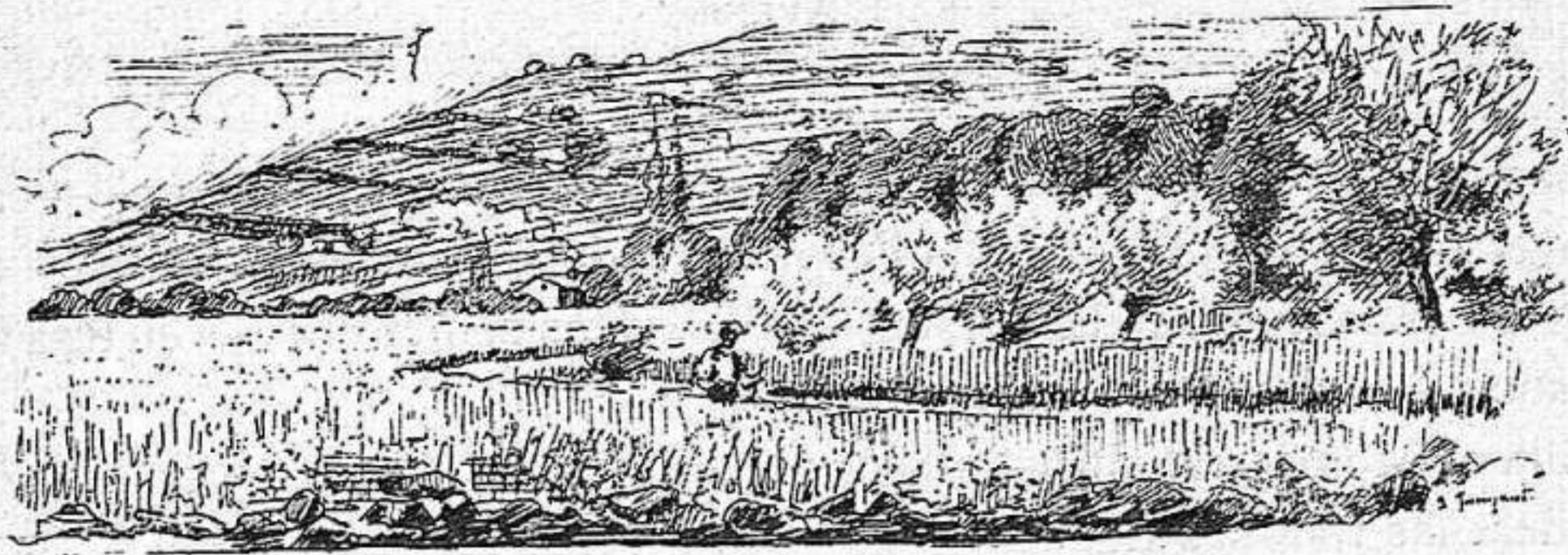
—Vull dir.....

Lo Sidro s'hi acostá, enamorat com als vint anys; y cloguentli ab un petó la boca, la reconvení pel tracte.

Pas lo refugí la Tuyas..... Aprés d'un desori com lo d'aquell día, bé n'era mereixedora de consemblants distincions.....

JOAN PONS Y MASSAVEU.

DEDICATORIA (1)

A MA GERMANA, LA POETISSA ANA FORSTENHEIM, MORTA ABANS D'HORA

Nova vida somriu en la primavera,—tot canta y esclata al arribar lo Maig:—més á tu sols puch consagrarte—coronas fúnebres, coronas fúnebres!

Tu, que 't dalías per tot lo noble,—que ab ton amor cobejaves lo mon,—¿per qué has desaparecut—en la flor; en la flor (de la edat)?

Tu, que sols pensavas en fer—obras de Samaritana,—¿cóm es que la mort, en lo més sant de ton comensament,—cóm es que la mort t'ha envolcallat en sas tenebras?

Mentres magestuosament ressonavan—tos accents benhaurats,—¿cóm es que las cordas del arpa—se t'han trencat, se t' han trencat de sopte?

¡Quín cor! Ab tempestuós colpejar—havía evocat com cap altre—los días de la poesia alemana;—mes ja no bat, ja no bat!

Prou la pena m' hauría mort—si no hagués sentit vibrar pe'ls ayres,—si no hagués sentit exhalar-se de las tombas—(lo crit de) *resurrecció!*

Que á primavera d'eterna vida,—que á ditxós reveure—has de ressuscitar, oh morta,—t'ho diuhen las cansons dels poetas.

¿Sents? de la foscor de'ls sepulcres,—lo cant de'ls catalans,—la parla de'ls avis,—ne va pujant, ne va pujant!

De Catalunya en los camps,—de Catalunya en las boscurias,—pátria, amor y fé—cantan milers de trovadors.

(1) Ab aquesta hermosa y sentida poesia comensa lo llibre del Sr. Fastenrath: *Catalanische Troubadoure der Gegenwart* (Trovadors catalans contemporanis), verdader monument aixecat á las lletres catalanas en la armoniosa y rica llengua de Goethe y Schiller. En la impossibilitat de fer com lo Sr. Fastenrath, que al traduhir en vers sab conservar totas las bellesas de fondo y de forma que hi ha en l'original, prefereixo donar una traducció literal en prosa, que al menos podrá tenir lo mérit de la més extricta exactitut. La poesia original alemana es en quartetas de vers octosilab.—R. A. S.

La poesia, llegítima filla de Deu,—canta las gestas dels héroes,—canta al noyet en son bressol,—canta l'esplendor de las nits estrelladas.

Prega en las naus de la iglesia,—plora en los cementiris—y en tota festa hi associa—lo dols ressó de sos himnes.

Ella al Montserrat altiu—ab los romeus ha d'enfilarse—y en las bodas presideix las rodonas del ball—y ab los joyosos se regositja.

Ella n'es guarda dels castells—que del passat recordan la grandesa,—y ella aplega als trovadors—sota la més santa de las banderas.

Al clam de las cansons primaverals—desperta, oh ánima estimada!—Oh rossinyol del cel,—torna á cantar, torna á cantar!

JOAN FASTENRATH

Colonia, 27 de mars de 1890.

Per la traducció, RAMÓN ARABÍA Y SOLANAS.

BIBLIOGRAFIA

CATALANISCHE TROUBADOURE DER GEGENWART, VERDEUSTCHT UND MIT EINER UEBERSICHT DER CATALANISCHER LITERATUR EINGELEITET, VON JOHANNES FASTENRATH (Trovadors catalans contemporanis, traduïts en alemany, ab una introducció sobre la literatura catalana, per Johan Fastenrath).—*Leipzig; Llibreria de Carl Reissner, 1890.*—Un vol. de 19 X 13 cent. y LXXII-502 págs., 8 Mk (=10 pessetas).

Los poetas catalans y Catalunya en general han de saber grat al simpático escritor hispano-alemán del trabajo colosal que suposa la traducción de 242 poesías capdals de nostre modern renaixement, totas en lo meteix vers del original y totas maravellosament reeixidas. 91 poetas y 2 cansons populares figuran en esta novella Antología, un dels més grans homenajes que s'han tributat á nostra literatura contemporánea, tant més d'estimar per venir de qui ve—un fill de Colonia, poeta, crítico y filólogo consumat, tant correcte y elegant quan escriu en sa nativa llengua com quan maneja la dolça parla de Cervantes,—y per anar á qui va—lo gran poble alemán, gran, no per sa espantable y feixuga forsa d'avuy en día, que més aviat nos lo fa repulsiu, sino per sa ilustració, per sa serietat, per totas las dots positivas y tradicionales de son innegable geni.

La escrupulositat en la versió y en la conservació del ritme, metre, estrofas y entonació general de cada poesía, ab tot y tractarse de dúas llenguas de tant diferente estructura fonética y sintáctica com son la catalana y l'alemana, es verament admirable y proba una paciència de benedictí y un entusiasme il·limitat per l'obra que portava entre mans lo Sr. Fastenrath, sens que en sa execució s'hi transparenten gens ni mica la fatiga del desempeñyo ó la pacient y enutjosa tasca del cisellament. Es obra fosa de cop y volta, y com la de la campana famosa de son compatriota Schiller, al sortir del motllo, ha brillat ab esclat y ha donat bon só.

No es aixó dir que no hi trobem alguna deficiencia, aixís d'autors com de poesías. No hi veyém res, p. e., d'En Francisco Bartrina, lo dolç y tendre poeta, ni del Eduart Vidal, á qui pochs aventatjan en facilitat y en la pintura de costums populars. Hi mancan poesías capdals, d'aquellas que s'han fet populars y que surarán sempre en lo *gurgite vasto* del oblit, tals com *L'anyorament*, del músich-poeta Clavé; la *Gent del any vuyt*, del enérgich y castís Collell; lo *Barretinayre*, de Mossen Cinto; *l'Any mil*, d'En Guimerá, etc. Del inspiradíssim, modern y correcte Apeles Mestres sols hi ha dúas poesías (*Lo Gitano y lo Monjo*) y ni un sol idili ni res que fassi sospitar lo qu'es realment: una de nostras primeras figuras literarias. Del meteix Jacinto Verdager s'ha donat quasi exclusiva preferencia á un sol dels aspectes de sa muesa, la tendresa y lo misticisme, y per més que tal volta sia aquesta preferencia justificada per ésser aqueix son aspecte més genuí, creyém ab tot que una mostra del fragments épichs y robustos, com v. g. la *passatge d'Aníbal*, l'introducció y algún cant de la *Atlántida*, etc., completarían la noció de la personalitat poética del mestre. Y es aixó tant més de planyer, en quant d'algun altre autor veyém que's multipliquen las traduccions de poesías que ja quasi sols tenen valor arqueològich y de las que

ab un parell ó tres de ben triadas n'hi hauria prou y massa pera ferse cárrech del páper que ha representat son autor en lo renaixement literari catalá.

Aquest mateix reparo havém de posar al extens prólech, resúm acabadíssim y condensació en general perfectament justa de la historia de la llengua y literatura catalana en Catalunya, Mallorca, Valencia, Llengadoch y Provensa. La galanura del estil y lo nutrit dels conceptes s'han d'alabar sens reserva, mes en la part històrica contemporánea hi ha algunas omissions de bulto, que convé s' corretgeixin en una segona edició, si, com creyém y esperém, té la fortuna d'obtenirla lo llibre que'ns ocupa. No hi veyém ni tant sols esmentats (y citém á corre-cuyta) los noms d'En Clavé, de l'Almirall, d'En Joseph M.ª Arnau, d'En Gayetá Vidal, d'En Bosch de la Trínxeria, d'En Pín y Soler, de l'Aulestia, d'En Pella y Forgas, d'En Coroleu, etc. La publicació del mellor diccionari catalá-castellá, á despit de sos defectes, que encara tenim, lo d'En Pere Labernia, s'ha passat completament per alt. Del Memorial d'agravis y de l'anada á Madrid y presentació al finat Alfons XII de la Comissió de notabilitats catalanas, no s'en diu ni un mot, essent aixís que de fets menos importants s'en tracta á voltas extensament.

En lo cos del llibre hi ha també alguna errada, com p. e. (pág. 306) lo dir al tractar de l'Albert de Quintana «qu'es fill del gran poeta Quintana.»

Tot aixó per tant es perdonable y de fácil correcció, molt més en qui, com lo senyor Fastenrath, es estranger y viu allunyat de nostra terra. Sa obra, de indiscutibles y rellevants mérits, restará com excels monument aixecat á nostra poesia moderna y enaltirá ab nova gloria lo nom ja eminent de son autor en sas dúas patrias, natural y adoptiva, Alemania y Espanya.

Condado de Gerona. LOS CONDES BENEFICIARIOS, por JOAQUÍN BOTET Y SISÓ, abogado, etc...., (Memoria hist. premiada por la Asoc. Liter. de Gerona).—Gerona: Imp. y lib. de Paciano Torres, plaza Constitución, 9, 1890.—Un fasc. de 24 X 16 cm. y 80 págs., 2 ptas.

Pocas vegadas havem tingut ocasió de ocuparnos de obras que meresquessin l'aplauso com aquesta. Sols lo llegir lo titol y ferse cárrech de que tracta la época de la verdadera formació de la Catalunya històrica, es suficient pera compendre la gran dificultat de empendre son estudi y de la molta utilitat y conveniencia de que aquest estudi's fassa; puix lo sigle IX es dels més foscós de nostra historia. Lo que ha fet lo Sr. Botet ab tot y constar de pocas planas, hi es tan atapahida la materia, se mostra tan coneixedor de las fonts històricas pera la comprensió del dit sigle, s'hi veu tant método y orde ab la enumeració dels documents y datos que's conservan referents á cada comte, que senyalém sens escrúpol aquesta monografía.

La sólida base en que están apoyadas las apreciaciones del Sr. Botet, y lo justas y fundadas que aquestas son, donan molta novetat á la obra, que, com la de don Próspero de Bofarull, ve á destruir molts errors y á esclarir molts punts difosos en la historia dels primers comtes que ocuparen nostra terra, y la llum no aprofita sols al comtat de Gerona y Besalú, sino que aporta igualment nou material pera l'estudi de las casas de Cerdanya, Conflent y Barcelona.

NOVAS

Nostre amich y director senyor Massó y Torrents sortí á mitjans de maig cap á Fransa é Italia, després d'haver contret matrimoni ab la agraciada senyoreta Josepha Ventós.

Agrahim en nom d'ells y en lo de la Redacció la galantería dels periódichs que donaren noticia de la boda, desitjant als nuvis tota mena de benhauransa.

—Ab un xich de retrás, per rahó del moviment proletari de primers de maig, van celebrarse los Jochs Florals d'enguany.

La festa fou concorreguda y animada, com sempre, haventse introduhit alguna petita novetat musical al elegir reyna de la festa y al proclamarse mestres en Gay Saber.

Lo poch número de premis adjudicats, ó demostra molt rigorisme en los mantenedors, ó falla de bonas composicions. Per la fluixetat d'alguna de las premiadas, nos hem d'inclinar més aviat á creure lo segon que lo primer.

Enguany los discursos han tingut un caràcter tan catalanista com sempre, però sense la nota aspre anti-castellana d'altrás ocasions, havent sigut l'atractiu de la festa la oportuna vinguda de forasters tan distingits com lo regionalista gallego senyor Murguía, lo alemany senyor Fastenrath y sa muller la senyora Goldmann, literata com ell y elegida reyna dels Jochs Florals á satisfacció de tothom.

Quan se publiqui'l volum corresponent, parlarem dels treballs premiats.

—S'está organisant una demostració en obsequi á don Apeles Mestres, ab motiu de son magistral poema *Margaridó*, conceptuat com la obra literaria més perfecta y acabada del moviment literari catalá. Portan la iniciativa lo Centre Catalá y los Coros d'en Clavé, junt ab lo Centre Artístich y lo Centre Tamarit, contantse ab l'adhesió de valiosos elements literaris y artístichs.

No está encara ben resolt lo detall de la justa mostra de simpatía al Sr. Apeles; mes podem anticipar que's parla de una serenata donada per las Societats corals y de un dinar que's celebraria l'endemá de la serenata.

—Lo senyor Arabia y Solanas publicarà en *La España Regional* la traducció del prólech alemany de la notable autología catalana del senyor Fastenrath.

—Una publicació fortament notable ha vist la llum ara de poch. La constitueixen dos cossos: un *Mapa Regional Vinícola de la provincia de Barcelona*, en una fulla de tamany molt gran, estampat á sis ó set tintas, y ademés una *Memoria* complementaria formada d'un bon volum. Tot está escrit en catalá, y traduhit al castellá y al francés.

Es notable aquest treball, per ser un estudi sério y detingut de la cullita del vi en aquesta provincia, la primera d'Espanya, fet demunt del terror, poble per poble y culliter per culliter, reunint tota mena de datos en forma metódica, clara, fácil de consultar y aplicable al comers.

Al presentarse aquest treball en lo Concurs Vitícola de Badalona, va meréixer d'un Jurat entés los conceptes més afalagadors, considerant la obra com una joia. Si'ns es possible nos ocuparem més extensament d'ella.

—Lo Centre Catalá de Barcelona celebrá á primers de mes una vetllada necrológich-conmemorativa del XXI aniversari de la proclamació del mestre en Gay Saber

D. Francesch Pelay y Briz. Entre la molta concurrència hi figuraven los literats forasters. Los treballs llegits, junt ab poesías póstumas d'en Briz, s'han publicat en un quadern de 16 planas en foli, precedidas de un bon retrato del celebrat poeta y ardorós catalanista.

—Á Valls s'ha inaugurat en deguda forma un nou Centre Catalá, al qual desitjem llarga, próspera, y gloriosa vida.

—Está imprimintse un quadern contenint lo Programa polítich de Catalunya-junt ab los discursos de D. Frederich Soler y D. Manuel de Lasarte llegits en lo Centre Catalá de Barcelona.

—Á Madrid acaba de constituhirse un Centre Catalá, devant del qual hi figuran la majoría dels catalans coneguts que resideixen á la cort, y molts dels quals prenen part activa en la política madrilenya.

Y sembla que'l Centre Catalá de Madrid té propósitos regionalistas.—Veurem.

—Están molt avansats los treballs pera unir las duas Societats d'excursions de Barcelona.

Se troban en un estat consemblant las diligencias pera anar d'acort, com abans, los coros d'en Clavé, als que sembla se'ls donará una organisació sòlida, contra las passions de las personalitats funestas.

—Han cridat molt l'atenció dels inteligents las darreras obras del jove pintor Barrau, exposadas en la galería Parés. La nota característica del referit artista, cada día més accentuada, es la del pays, encarinyantse en lo tipo de la terra, pintantlo ab una correcció digne d'elogi y ab má d'artista, ab una sobrietat de pinzellada que porta al senyor Barrau á marcar un xich més la escola catalana en la pintura.

—Lo número penúltim publicat de *La Ilustració Catalana*, dedicat á la Primavera, dona bona idea de nostres artistes y del estat de las arts de reproducció á Barcelona. La fototipia, l cromograbat y lo fotograbat directe, han sigut posats á contribució espléndidament y ab éxit satisfactori.

—La curta estada dels literats forasters senyors Fastenrath, Murguía, Sanmartín y senyora Goldmann, ha sigut caracterisada per bon número d'obsequis tributats á n'ells per part de la Academia de Bonas Lletres, del Centre Catalá y de la Lliga de Catalunya, además d'alguns de carácter individual, com una vetllada literaria donada á casa'l senyor Rubió y Ors, y de visitas de Comissions com la de la Associació d'Excursions Catalana.

—S'ha posat á la venda la segona edició del poema *Margaridó*, en condicions més econòmicas que la primera, agotada dintre l'espai d'un mes.

Hem sentit dir que aquesta producció del senyor Apeles s'está traduhint al francès.

—Entre'ls artistes premiats en la Exposició de Bellas Arts celebrada á Madrid, hi figuran nostres compatricis senyors Vallmitjana, Reynés, Russinyol, senyora Coranty y altres.

—Se troba entre nosaltres don Víctor Balaguer, qui's proposa passar tot l'estiu á Catalunya, cuydant de la prosperitat y engrandiment de la Biblioteca-Museo de Vilanova, ja avuy quantiós y notable.